

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma / Julkishallinto ja juridiikka

Heta Tarvaala

TUOMIOISTUINHARJOITTELU JA VARATUOMARIN ARVONIMI

Opinnäytetyö 2013

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalouden koulutusohjelma

TARVAALA, HETA	Tuomioistuinharjoittelu ja varatuomarin arvonimi
Opinnäytetyö	38 sivua + 3 liitesivua
Työn ohjaaja	Päivi Ollilla
Toimeksiantaja	Päijät-Hämeen käräjäoikeus
Joulukuu 2013	
Avainsanat	Tuomioistuinharjoittelu, käräjännotaari, varatuomari

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selventää tuomioistuinharjoittelun ja varatuomarin arvonimen sisältöä, tarkoitusta ja merkitystä nykypäivänä. Lisäksi työssä selvitettiin, minkälainen tuomioistuinharjoittelu oli ennen vuonna 2011 voimaantullutta uudistusta ja mistä syistä uudistusta lähdettiin suunnittelemaan.

Opinnäytetyö toteutettiin oikeudellisen tutkimuksen periaatteella tutustumalla lakiteksteihin ja muuhun asiaan liittyvään kirjallisuuteen. Tuomioistuinharjoittelun ja varatuomarin arvonimen merkityksen ja arvostuksen tilaa kuvattaessa lähteenä käytettiin Päijät-Hämeen käräjäoikeuden edustajien haastattelumateriaaleja.

Haastatteluista ja muista lähteistä kävi ilmi, että tuomioistuinharjoittelu kaipasi uudistusta jo käräjäoikeuksien määrän ja tehtävien vähentyessä. Lakimiehille haluttiin antaa mahdollisuus laajempaan tuomioistuinlaitoskuvaan lisäämällä harjoittelupaikkoja hoivi- ja hallinto-oikeuksiin. Uudistus antoi tuomioistuinharjoittelulle entistä koulutuksellisemman luonteen ja yhtenäisyyden lisäämiseksi vaadittiin harjoittelusuunnitelman luomista tuomioistuinlaitoksiin.

Tuomioistuinharjoittelua ja varatuomarin arvonimeä arvostetaan tänäkin päivänä ja sitä pidetään käytännössä edellytyksenä tuomarin uralle. Tuomioistuinharjoittelu on kaikille lakimiehille suunnattu erittäin hyödyllinen yleissivistävä täydennyskoulutus, koska monissa lakimiesammateissa tuomioistuinlaitoksen toiminnan tuntemus on hyödyksi ja edistää yhteistyötä tuomioistuinlaitoksien kanssa.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Management

TARVAALA HETA

Court Practice and the Title of the Deputy District-Court Judge

Bachelor's Thesis

38 pages + 3 pages of appendices

Supervisor

Päivi Ollila, Senior Lecturer

Commissioned by

District Court of Päijät-Häme

December 2013

Keywords

Court training, trainee district judge, deputy district-court judge

The objective of this thesis was to explain the purpose and the meaning of the court training and the title of the deputy district-court judge today. Another aim was to explain the content of the court training before the reform in 2011 and what the reasons for the revision.

The thesis was carried out on the principles of judicial research by studying legal texts and other relevant literature. Interview material from the representative of district court of Päijät-Häme has been used as a source when describing the importance and appreciation of the court practice and the title of the deputy district-court judge.

Based on the interviews and other sources, it has become clear that the court training was a need of reform since the amount of the district courts and the tasks has increased. There was a need to give lawyers an opportunity to familiarize themselves with the wider judicial system by expanding the court training to appeal court and administrative court. With the reform, the court training became more educational and a training plan was needed in order to create more integrated procedure in the district courts.

The court training and the title of the deputy district-court judge are valued, and they are practically considered as a requirement for the judge's career. The court training offers general knowledge about the field and it is good addition for their previous studies. Knowledge of the functioning of the judiciary is useful in many lawyer professions, and supports cooperation with district courts.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkimuksen tarkoitus	8
1.2	Metodit	8
2	MUUTTUNUT TUOMIOISTUINHARJOITTELU	8
2.1	Entinen tuomioistuinharjoittelu	8
2.1.1	Lainsäädäntö ja käytäntö	8
2.1.2	Arviointi entisestä tuomioistuinharjoittelujärjestelmästä	10
2.2	Oikeusministeriön esitys tuomioistuinharjoittelusta	11
2.2.1	Tavoitteet	11
2.2.2	Ehdotukset	12
2.2.3	Vaikutukset	15
2.2.4	Lausuntoja muutoksesta	16
3	VALINTA TUOMIOISTUINHARJOITTELUUN	18
3.1	Hakeminen ja nimittäminen	18
3.2	Valintaperusteet	19
3.3	Käräjänotaarin ohjaus ja koulutus	20
4	TUOMIOISTUINHARJOITTELU SUOMESSA	20
4.1	Käräjäoikeus	21
4.1.1	Harjoittelun tavoitteet	21
4.1.2	Käräjänotaarin toimivalta	21
4.2	Hovioikeus	23
4.2.1	Harjoittelun tavoitteet	23
4.2.2	Käräjänotaarin toimivalta	23
4.3	Hallinto-oikeus	24

4.3.1	Harjoittelun tavoitteet	24
4.3.2	Käräjänotaarin toimivalta	24
5	VARATUOMARIN ARVONIMI	25
6	TUOMIOISTUINHARJOITTELU PÄIJÄT-HÄMEEN KÄRÄJÄOIKEUDESSA	25
6.1	Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma	25
6.1.1	Käräjänotaareiden valinta	25
6.1.2	Tuomioistuinharjoittelun tavoitteet	26
6.1.3	Käräjänotaareiden ohjaaminen ja kouluttaminen	26
6.1.4	Tuomioistuinharjoittelun jaksotus	27
6.1.4.1	Hakemuskanslia	27
6.1.4.2	Harjoittelun loppujakso	28
6.1.5	Käräjänotaarin tehtävät asiaryhmittäin	29
6.1.5.1	Hakemus- ja riita-asiat	29
6.1.5.2	Kirjallisen menettelyn rikosasiat	29
6.1.5.3	Riitautuneet riita- ja hakemusasiat	30
6.1.5.4	Velkajärjestelyasiat	30
6.1.6	Käräjänotaarivuoden päättäminen	30
6.2	6 kuukauden harjoittelusuunnitelma	31
6.2.1	Käräjänotaarin tehtävät	31
6.2.2	Juttujen jakaminen	32
7	PÄIJÄT-HÄMEEN KÄRÄJÄOIKEUDEN ARVIO	32
7.1	Vuoden tuomioistuinharjoittelu	33
7.2	6 kuukauden tuomioistuinharjoittelujakso	34
8	PÄÄTELMÄT	35
	LÄHTEET	37
	LIITTEET	
	Liite 1. Haastattelu tuomareille	
	Liite 2. Haastattelu käräjänotaareille	
	Liite 3. Haastattelu käräjäsihteereille	

LYHENTEET

HAO	hallinto-oikeus
HE	hallituksen esitys
HO	hovioikeus
KO	käräjäoikeus
KKO	korkein oikeus
VT	varatuomari

1 JOHDANTO

Useat oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneista eivät ole olleet missään yhteyksissä tuomioistuinlaitoksien kanssa. Päijät-Hämeen käräjäoikeuden käräjänotaareiden haastatteluissa kävi ilmi, että Suomen oikeustieteelliset tiedekunnat eroavat kurssisisällöiltään hieman toisistaan esimerkiksi pakollisten ja vapaaehtoisten kurssien osalta. Osassa käräjäoikeuksien istuntojen seuraaminen kuuluu vapaaehtoiseen kurssiin, jonka seurauksena koulusta voi valmistua lakimiehiä, jotka eivät ikinä ole edes käyneet käräjäoikeudessa.

Tuomioistuinharjoittelu on saanut koulutuksellisen luonteen täydentäen teoreettisia yliopisto-opintoja, koska käytännössä yliopisto-opetus ei opeta opiskelijoita sellaisen oikeudellisen aineiston hallintaan, jota asian käsittely oikeudenkäynnissä ja lainkäytötehtävissä edellyttää. Tuomioistuinharjoittelua pidetään hyvänä pohjakoulutuksena tuomarin työhön ja myös muihin lakimiesammatteihin. Tuomarin työhön kouluttautuminen edellyttää opitun asian käytännön harjoittelun. Tuomioistuinharjoittelu ei kuulu tuomarinviran muodollisiin kelpoisuusvaatimuksiin, mutta sitä käytännössä edellytetään. (HE 278/2010.)

Tuomioistuinharjoittelu uudistui vuonna 2011 muuttaen käräjäoikeuslakia, hovioikeuslakia, hallinto-oikeuslakia, avioliittolakia sekä oikeudenkäyntiä rikosasioissa annettua lakia. Tuomioistuinharjoittelua laajennettiin, jonka johdosta puolet harjoittelusta on mahdollista suorittaa käräjäoikeuden jälkeen hovi- tai hallinto-oikeudessa. Lisäksi harjoittelijoiden toimivaltaa laajennettiin, aikarajoja muutettiin ja näitä koskevia säännöksiä selkiytettiin.

Tuomioistuinharjoittelu eli auskultointi ei ole pakollista, mutta toisaalta se on kaikille lakimiehille suunnattua yleissivistävää perehdyttämistä käräjäoikeuden ja nykyään myös hovi- ja hallinto-oikeuden toimintaan. Päijät-Hämeen käräjäoikeuden edustajien mukaan tuomioistuinharjoittelun katsotaan antavan hyvät valmiudet itsenäiseen päätöksentekoon, koska harjoittelun aikana käräjänotaari ratkaisee omalla vastuullaan vähäisempiä lainkäyttöasioita. Vaikka huomattava osa harjoittelijoista ei ole jäänyt tuomioistuinlaitoksen palvelukseen, käräjäoikeuden toiminnan tuntemus ja prosessinjohtotaito ovat olleet eduksi monissa lakimiesammateissa ja se näkyy positiivisesti esimerkiksi asianajajien työskentelyssä. Tuomioistuinharjoittelu on edistänyt oikeuslai-

toksien menettelyn tuntemusta lakimiesten keskuudessa ja käräjänotaarien työpanoksella on edelleen erittäin tärkeä merkitys käräjäoikeuksissa.

1.1 Tutkimuksen tarkoitus

Opinnäytetyön tavoitteena on selventää oikeustieteen maisterin tutkintoa suorittaville ja asiasta kiinnostuneille, mitä tuomioistuinharjoittelu pitää sisällään, mitkä ovat sen hyödyt ja vaikutukset ammattitaitoon sekä miten se vaikuttaa työllistymiseen jatkossa. Selvitys on tehty Päijät-Hämeen käräjäoikeuden edustajien näkökulmasta, koska koko Suomen kattavaa selvitystä ei ole mahdollisuus tehdä. Varsinkin opiskelijoille selvitys on hyödyllinen, koska se selventää mitä tuomioistuinharjoittelu pitää sisällään ja näin opiskelijat pystyvät paremmin arvioimaan harjoittelun merkitystä oman urakehityksen kannalta.

1.2 Metodit

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimus, jossa pyritään selvittämään tuomioistuinharjoittelun merkitystä, tarkoitusta ja tarpeellisuutta nyt ja tulevaisuudessa käräjänotaareiden sekä heidän tutortuomareiden ja sihteereiden haastatteluiden avulla. Opinnäytetyön viitekehys perustuu oikeusministeriön lausuntoihin uudistuksesta, Suomen lainsäädäntöön ja Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomioistuinharjoittelusuunnitelmiin.

2 MUUTTUNUT TUOMIOISTUINHARJOITTELU

Tässä luvussa käyn läpi entisen tuomioistuinharjoittelun lainsäädännön ja käytännön pääpiirteet sekä tuon esille ongelmakohtia, jotka lopulta johtivat oikeusministeriön esitykseen uudesta tuomioistuinharjoittelujärjestelmästä.

2.1 Entinen tuomioistuinharjoittelu

2.1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tuomioistuinharjoittelusta säädetään käräjäoikeuslaissa (581/1993) ja käräjäasetuksessa (582/1993). Silloisten säädösten mukaan oikeustieteen kandidaatille voitiin järjestää mahdollisuus tuomioistuinharjoitteluun käräjäoikeudessa siten, että hän toimi notaarina määräajan, joka oli yksi vuosi. Hovioikeus antoi määräyksen notaariksi laa-

mannin esityksestä. Ennen harjoittelun alkamista valmistuneen lakimiehen oli vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus. Tämän lisäksi hänen oli ilmoitettava auskultantiksi hovioikeuteen ja tämän jälkeen harjoittelijaksi kärjäoikeuteen. Kärjäoikeudessa laamannin tehtävänä oli huolehtia siitä, että notaari sai kehittävän ja monipuolisen koulutuksen.

Kärjäoikeuslaissa säädettiin tehtävistä, joita laamanni pystyi määräämään notaarin suoritettavaksi. Näitä tehtäviä oli muun muassa perehtyminen tuomioistuinlaitoksen kansliassa suoritettaviin tehtäviin sekä käsitellä ja ratkaista kärjäoikeuslain 17 §:ssä tarkoitettuja asioita. Kaikkiin tehtäviin oli laissa eritelty aikarajat milloin notaari sai ryhtyä niitä suorittamaan. HO pystyi antamaan vielä tarkempia määräyksiä tuomioistuinharjoittelun sisällöstä ja notaari voitiin myös määrätä hoitamaan erilaisia tuomareita avustavia sekä kansliassa suoritettavia tehtäviä. (HE 278/2010.)

Kahden ensimmäisen kuukauden aikana notaari pystyi toimimaan asiakaspalvelussa, ottamaan vastaan asiakirjoja sekä avustamaan tuomareita esimerkiksi laatimalla yhteenvedoja ja olemalla istunnoissa pöytäkirjanpitäjänä. Itsenäistä ratkaisuvaltaa notaarilla ei ollut kahden ensimmäisen kuukauden aikana, vaan vasta kolmannesta kuukaudesta lähtien laamanni pystyi määräämään notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan kärjäoikeuden kansliassa muun muassa kirjaamisasioita, kuten kiinnitys- ja lainhuutoasioita, hakemusasioita sekä riidattomia velkomisasioita. Lisäksi notaari sai määräyksestä toimittaa avioliittoon vihkimisiä. (HE 278/2010.)

Viidennestä kuukaudesta lähtien notaari sai laamannin määräyksestä toimia puheenjohtajana kärjäoikeuden istunnoissa hakemusasioissa, yksinkertaisissa riita-asioissa sekä puheenjohtajana yhden tuomarin istunnossa ja lautamieskokoonpanoissa tietyissä rikosasioissa. Notaaria ei saanut määrätä toimimaan yksin tai kärjäoikeuden puheenjohtajana asiassa, joka oli laadultaan tai laajuutensa vuoksi vaikea ratkaista. (HE 278/2010.)

Harjoitteluvuosi oli käytännössä pyritty jaksottamaan siten, että notaari osallistuisi eri asiaryhmien käsittelyyn vaihteittain. Tavoitteena oli, että vuoden aikana notaari tutustuisi tuomioistuintyöskentelyyn, oikeudelliseen ratkaisutoimintaan, tuomarin työhön ja menettelytapoihin mahdollisimman monipuolisesti ja käytännönläheisesti. Ratkaisuvalta oli porrastettu erityyppisissä asioissa harjoitteluajan pituuden mukaan. Tietojen ja taitojen lisääntyessä notaari sai ratkaista vaativampia asioita, mutta periaatteena oli

se, että itsenäinen ratkaisovalta annetaan vain niissä asioissa, jotka olivat harjoittelun tavoitteiden kannalta keskeisiä. (HE 278/2010.)

Varatuomarin arvonimen myönsi hovioikeus harjoittelijan hakemuksesta. VT:n arvonimi voitiin myöntää harjoittelijalle, joka on toiminut vuoden notaarina ja saavuttanut riittävän kokemuksen suorittamistaan tehtävistä. Hakemukseen oli liitettävä laamannin antama todistus niistä tehtävistä mitä notaari oli suorittanut ja että hän oli suorittanut kaikki loppuun. Käytännössä varatuomarin arvonimi oli aina myönnetty. (HE 278/2010.)

2.1.2 Arviointi entisestä tuomioistuinharjoittelujärjestelmästä

Auskultointipaikasta ja notaarien tehtävistä riippumatta yhteinen tavoite tuomioistuinharjoittelulle on oikeudellisten ongelmien hahmottaminen sekä oikeudellisten ratkaisujen tekemiseen oppiminen ja totuttautuminen. Haastattelemieni kärjänotaareiden mukaan opiskeluaikana yhteydet tuomioistuinlaitokseen jäävät vähäisiksi ja oikeudenkäyntien seuraamista kuuluu pakollisiin opintovaatimuksiin vähän. Koulusta suoraan auskultoimaan tulevilla on vähän kokemusta oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta, tuomioistuimen käytännöistä ja toimintaperiaatteista. Tuomareiden mukaan tuomioistuinharjoittelu lisää olennaisesti notaarien tietomäärää sekä oikeudellista osaamista, jota tarvitaan työskennellessä tuomioistuinlaitoksessa.

Auskultoinnin kautta saatava merkittävä oppi ja kokemus tuomarin työhön rajoittuivat vain kärjäoikeuksien toimintaan, joissa notaareiden työtehtävät vähenivät olennaisesti, kun kiinteistöjen kirjaamisasiat siirtyivät Maanmittauslaitokselle vuoden 2010 alussa. Oikeusministeriön arvion mukaan noin 23 notaarin henkilötyövuotta sitoutui näihin pois siirtyneisiin kiinteistöasioihin. Vastaava määrä notaarityövuosia siirtyi tuolloin kärjäoikeuksilta maanmittauslaitokseen. (HE 278/2010.)

Työtehtävien muututtaessa notaarien toimivaltuuksia oli syytä kehittää. Kärjäoikeuksissa oli huomattu, että toimivaltaa sääntelevät aikarajat olivat liian ahtaita ja toimivaltaa antavat ajat liian pitkiä. Esimerkiksi notaari ei voinut kahden ensimmäisen kuukauden aikana ratkaista omalla vastuullaan mitään asioita, vaan vasta sen jälkeen laamanni pystyi määräämään notaarin ratkaisemaan kansliassa hakemusasioita ja riidattomia asioita. Neljän kuukauden jälkeen notaari sai laamannin määräyksestä muun muassa toimia kärjäoikeuden puheenjohtajana yhden tuomarin istunnossa hakemus-

asiassa, sakon muuntorangaistusasiassa ja sellaisessa rikosasiassa, jossa rikoksesta tuomittava ankarin rangaistus on vuosi ja 6 kuukautta vankeutta, mutta josta tuomitaan vain sakkorangaistus. (HE 278/2010.)

Entisten notaarien toimivaltaan liittyvien säännösten mukaan laamanni sai määrätä notaarin toimimaan istunnossa puheenjohtajana yksittäisessä saamista koskevassa riita-asiassa, joka ei ollut laatunsa tai laajuutensa vuoksi vaikea ratkaista. Tästä oli seurannut se, että joissain tapauksissa laamanni ja hovioikeus olivat arvioineet jutun laadun tai laajuuden eri tavoin ja sen seurauksena hovioikeus oli palauttanut jutun käräjäoikeuteen katsoen, että käräjäoikeuden kokoonpano ei ollut tuomionvoipa. Tästä oli aiheutunut asianosaisille käsittelyn viivästystä ja ylimääräisiä kuluja. Tavoitteena pitäisi olla, että tuomioistuimen kokoonpanoa koskevat säännöt eivät olisi näin harkinnanvaraisia. (HE 278/2010.)

Myös notaarin nimittäminen oli varsin byrokraattista. Määräyksen notaariksi pystyi antamaan hovioikeus laamannin esityksestä, mutta käytännössä hovioikeudet olivat aina määränneet laamannin esittämän henkilön notaariksi. Käytäntö oli ristiriitainen lain kanssa, joka sääti tuomareiden nimittämisestä. Sen mukaan laamannilla oli oikeus määrätä määräaikainen käräjätuomari enintään vuodeksi. (HE 278/2010.)

2.2 Oikeusministeriön esitys tuomioistuinharjoittelusta

2.2.1 Tavoitteet

Oikeusministeriö asetti 21.12.2007 työryhmän, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus hallituksen esitykseksi tuomioistuinharjoittelun kehittämiseksi. Työryhmän tehtävänä oli kehittää tuomioistuinharjoittelua siihen suuntaan, että se antaa nykyistä parempia valmiuksia tuomarin tehtäviin. 8.4.2009 työryhmä luovutti mietintönsä. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Tavoitteena oli, että tuomioistuinharjoittelijat saisivat yhtenäisen, suunnitelmallisen koulutuksen ja että työtehtävät olisivat monipuolisia ja kehittäviä riippumatta siitä, missä auskultoinnin suorittaa. Tavoitteena oli korjata edellä kuvattuja ja kokemusten aiheuttamia epäkohtia. Mietinnöissä otettiin huomioon keille tuomioistuinharjoittelu suunnataan, missä paikoissa suoritetaan, mikä on harjoittelijoiden määrä, harjoittelun kesto, sisältö ja ohjaus, säilytetäänkö varatuomarin arvonimi ja mikä taho sen myöntää

sekä mikä on tuomioistuinharjoittelijoiden virkamiesoikeudellinen asema ja mitkä olisivat heidän palvelussuhteensa ehdot. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Tuomioistuinharjoittelun selventäminen ja yhdenmukaistaminen oli nähty perustelluksi. Monipuolisuuden lisäämiseksi tuomioistuinharjoittelu haluttiin laajentaa hovi- ja hallinto-oikeuteen. Näin pystyttäisiin lisäämään vastavuoroista tuntemusta yleisen tuomioistuimen oikeudenkäyntimenettelyn ja hallintolainkäyttömenettelyn välillä. Monipuolisempi tuomioistuinharjoittelu avaisi harjoittelijalle jatkossa laajemmat mahdollisuudet hakeutua tuomioistuinlaitoksen eri työtehtäviin ja osaltaan se helpotaisi myös harjoittelijan omaa uravalintaa. Myös tuomarin uralla on korostettu monipuolisen työkokemuksen tärkeyttä, ja tämän ansiosta harjoittelijalla olisi mahdollisuus saada kokemusta yleisen tuomioistuimen menettelystä käräjäoikeudessa ja hallintolainkäytöstä hallinto-oikeudessa tai vaihtoehtoisesti muutoksenhakuprosessista toisessa oikeusasteessa hovioikeudessa. (HE 278/2010.)

Yhtenä tavoitteena oli myös harjoittelun koulutuksellisuuden lisääminen. Tuomioistuinharjoittelun tulisi perustua harjoittelun etenemistä kuvaavaan harjoittelusuunnitelmaan, joka sisältäisi yhtenäisiä aihekokonaisuuksia. Harjoittelu olisi ohjattua ja harjoittelijan tulisi saada palautetta harjoittelustaan. Jokaiselle harjoittelijalle määrättäisiin ohjaaja, tutortuomari, joka opastaisi ja antaisi mahdollisuuksia osallistua harjoittelupaikan sisäisiin koulutuksiin. Kukin tuomioistuin järjestäisi harjoittelijoille tarkoitettua koulutusta heidän toimivaltaansa kuuluvista asiaryhmistä. Myös tutortuomareille järjestettäisiin koulutusta ohjaajana toimimisesta ja muista ohjaajan tehtäviin liittyvistä asioista. (HE 278/2010.)

2.2.2 Ehdotukset

Työryhmä ehdotti tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto- ja hovioikeuteen siten, että jatkossa puolet suorittaisivat harjoittelunsa kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa. Toinen puoli suorittaisi ensin kuuden kuukauden harjoittelun käräjäoikeudessa ja jatkaisi sitten harjoittelua kuuden kuukauden ajan joko hallinto- tai hovioikeudessa. Tuomioistuinharjoittelun kokonaispituus olisi edelleen yksi vuosi, ja se suoritettaisiin yhtäjaksoisesti. Harjoittelijoiden valinta tapahtuisi kerran vuodessa samanaikaisesti molempiin harjoittelujaksoihin ja harjoittelun voisi arviolta suorittaa vuosittain 160 harjoittelijaa. (Lausuntotiivistelmä 2009:27).

Käräjäoikeuslakia ehdotettiin muutettavaksi niin, että notaarin virkanimike olisi käräjänotaari ja nimittäminen siirrettäisiin käräjäoikeuden laamannin tehtäväksi. Käräjänotaarin toimivaltaa ratkaista asioita omalla vastuulla muutettaisiin siten, että käräjänotaari saisi toimivallan tiettyihin asioihin suoraan lain nojalla heti harjoittelun alussa ja tiettyihin asioihin oltuaan virassa kaksi kuukautta. Käräjänotaarin määrääminen käräjäoikeuden puheenjohtajaksi tai jäseneksi yksittäisiin vaikeampiin asioihin olisi edelleen laamannin päätösvallassa. Tarkoituksena olisi selventää ja laajentaa käräjänotaarien toimivaltaa. (HE 278/2010.)

Jo heti harjoittelun alussa käräjänotaari saisi ilman eri määräystä toimittaa avioliittoon vihkimisiä ja rekisteröidä parisuhteen sekä käsitellä ja ratkaista käräjäoikeuden kansliassa summaarisia asioita ja hakemusasioita. Kahden kuukauden jälkeen käräjänotaari saisi ilman eri määräystä toimia muun muassa yhden tuomarin istunnossa hakemusasioissa sekä rikosasiassa, jossa ei mistään yksittäisestä rikoksesta ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä. Kuitenkaan rangaistukseksi ei voitaisi tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Käräjänotaari voisi myös toimia puheenjohtajana sakon muuntorangaistusta koskevassa asiassa. (HE 278/2010.)

Laamannin määräyksestä kaksi kuukautta virassa ollut käräjänotaari voisi olla puheenjohtajana yksittäisessä riita-asiassa, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä tai omaisuuden tai etuuden arvo on enintään 20 000 euroa. Käräjänotaari voisi toimia myös kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos asia on laadultaan ja vaativuudeltaan sopiva. (HE 278/2010.)

Sisällöllisinä muutoksina sääntelyyn olisi se, että osa toimivallasta tulisi suoraan laista ja laamannin määräys olisi tarpeen vain yksittäisten asioiden kohdalla. Käräjänotaarin toimivaltaa toimia puheenjohtajana rikosasioissa yhden tuomarin kokoonpanossa laajennettaisiin niin, että käsiteltävästä rikoksesta lain mukaan tuleva enimmäisrangaistus nousisi nykyisestä yhdestä vuodesta kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Lisäksi käräjänotaarin oikeus toimia yksin puheenjohtajana riitaisessa riita-asiassa säädeltäisiin kokonaan uudelleen. Muilta osin ei esitetty muutoksia silloisiin notaarin toimivaltaa koskeviin säännöksiin. (HE278/2010).

Hovi- ja hallinto-oikeuksissa harjoittelijat työskentelisivät lähinnä esittelijäntehtäviä vastaavissa tehtävissä valmistellen asioita mahdollisimman monipuolisesti. Tehtävien vaativuutta lisättäisiin vähitellen harjoittelun edetessä. Harjoittelija pääsisi hovi- ja hallinto-oikeudessa esittelemään asioita kollegiaalisessa päätöksentekomenettelyssä. Harjoittelijalla olisi pohjana käräjäoikeuden tai hallintoviranomaisen ratkaisu, jota hän joutuisi analysoimaan suhteessa valituksiin ja vastauksiin. Lisäksi hän työstäisi ratkaistavista oikeuskysymyksistä muistion, johon hän lisäisi oman pohdintansa jaettavaksi ratkaisuun osallistuville jäsenille. Päätösneuvotteluissa, joissa ratkaisukokouksen jäsenet keskustelevat ratkaistavina olevista kysymyksistä ja lausuvat kantansa niihin, harjoittelija saisi kokemusta siitä, miten asioita voidaan arvioida useammasta eri näkökulmasta. (HE 278/2010.)

Hallinto-oikeudessa alun orientoitumisvaiheen jälkeen käräjänotaari valmistelisi ja esittelisi hänelle jaetut asiat aluksi tutorinsa ohjauksessa. Asioiden tulisi olla vaatavuustasoltaan käräjänotaarille sopivia. Vaativuustasoa arvioitaessa on otettava huomioon asioiden aineellisen sisällön ja hallintolainkäytön menettelyn erilaisuus suhteessa käräjäoikeuteen, mutta myös se, että käräjänotaarilla on jo hallinto-oikeuteen tullessaan kokemusta tuomarintyöstä käräjäoikeudessa, mikä auttaa uusiin tehtäviin paneutumista. Tehtävien haasteellisuuden tulisi lisääntyä harjoittelun edetessä ja monipuolisen kokemuksen saavuttamiseksi harjoittelijalla tulisi olla tilaisuus tutustua hallinto-oikeudessa useampaan eri asiaryhmään. (HE 278/2010.)

Hovioikeudessa harjoittelija voisi esimerkiksi seurata ja avustaa vaativien ja laajojen asioiden käsittelyssä esittelyyn tai pääkäsittelyyn valmistautumisesta tuomion antamiseen saakka. Harjoittelijalle jaettaisiin myös valikoituja monipuolisia juttuja, jotka harjoittelija esittelisi tai joissa hän toimisi valmistelijana pääkäsittelyssä. Käräjänotaarin itsenäinen toimivalta rajattaisiin kuitenkin yksittäisiin juttuihin, joiden valinnasta vastaisi viime kädessä osaston hovioikeudenlaamanni. Tärkeää on, että kansalaisten oikeusturva ja hovioikeuden asema toisena oikeusasteena säilyisi. (HE 278/2010.)

Hovioikeusharjoittelun aikana harjoittelijalla tulisi olla mahdollisuus syventää taitojaan erityisesti oikeudellisen tiedon hankinnan ja käsittelyn sekä oikeudellisen arvioinnin ja ratkaisun perustelemisen osalta. Keskeistä on myös perehtyä EU-oikeutta ja ihmisoikeussopimuksia koskeviin oikeuskysymyksiin. Harjoittelijalla pitäisi olla mahdollisuus olla mukana saman jutun käsittelyssä läpi koko hovioikeusvaiheen, ja sen ta-

kia harjoittelusuunnitelma on merkittävässä roolissa, koska juttujen keskimääräiset käsittelyajat ovat keskimäärin pitempiä kuin harjoittelun kesto, ja se rajaa harjoittelijan mahdollisuuksia seurata juttuja alusta loppuun. Käräjänotaarilla tulisi lisäksi järjestää mahdollisuus osallistua oikeusministeriön järjestämään lainkäyttöhenkilökunnalle suunnattuun alueelliseen koulutukseen sekä eri hovioikeuspiirien laatutyöhön ja tukevaan täydennyskoulutukseen. Uusien harjoittelupaikkojen myötä tuomioistuinharjoittelijalla olisi valintansa mukaan mahdollisuus saada aikaisempaa kokonaisvaltaisempi ja kattavampi käsitys yleisten tuomioistuinten tarjoamasta oikeussuojasta ja menettelytavoista. (HE 278/2010.)

2.2.3 Vaikutukset

Oikeusministeriön esitys aiheuttaisi lisäkustannuksia muun muassa käräjänotaareille ja tutortuomareille ehdotettujen koulutuksien myötä. Myös notaareille maksettavan istuntolisän maksamisen edellytykset aikaistuisivat, jolloin mainittua lisää jouduttaisiin maksamaan noin 40 000 euroa enemmän. (HE 278/2010.)

Suoranaisia henkilöstövaikutuksia esityksellä ei olisi käräjäoikeuksissa. Esitetyillä muutoksilla mahdollistettaisiin käräjänotaarien työpanoksen joustava ja tehokas käyttö, joka mahdollistaisi käräjäoikeuksien sisäisen toiminnan organisoimista tehokkaammaksi ja juttujen jakamista niiden laajuuden ja vaativuuden mukaan tarkoituksenmukaisemmin. (HE 278/2010.)

Harjoittelujärjestelmän laajentaminen tulisi kuluttamaan hovi- ja hallinto-oikeuksissa vakituisen henkilöstön työpanosta, erityisesti tutortuomareiden sekä muiden harjoittelijaa opastavien ja kouluttajina toimivien tuomareiden ratkaisukapasiteettia. Hovi- ja hallinto-oikeuksien osalta uudistusta ei olisi mahdollista toteuttaa kustannusneutraalisti. Työterveyslaitoksen tekemän tutkimuksen mukaan tilanne hovioikeuksissa on jo ennestään yleisistä tuomioistuimista kuormittavin ja muun muassa esittelijöillä on esiintynyt erityisen paljon stressioireita, uupumusasteista väsymystä ja kyynistymistä. Tuomioistuinharjoittelun laajentaminen ei saisi heikentää tuomioistuimien toimintakykyä, tuloksellisuutta eikä pidentää käsittelyaikoja tai muutoin vaarantaa kansalaisten oikeusturvaa. Harjoittelun laajentamiseen olisi osoitettava riittävät henkilöstöresurssit. (HE 278/2010.)

Tuomioistuinharjoittelun laajentamisesta seuraisi myös yhteiskunnallisia vaikutuksia. Lakimiehille tulisi mahdollisuus hankkia monipuolisempi kuva tuomioistuinlaitoksesta, joka hyödyttää tuomioistuimia tulevaisuuden rekrytoinneissa ja luo edellytykset joustavammalle liikkuvuudelle tuomioistuinten välillä. Tuomioistuinten menettelytapojen ja työskentelyperiaatteiden tunteminen on tärkeää myös muissa lakimiesammateissa, kuten asianajajien piirissä sekä kuntien ja valtionhallinnon lakimiesviroissa. (HE 278/2010.)

Toimivaltasäännösten laajennukset saattaisivat jossain määrin lisätä käräjänotaareiden ratkaisemien riita-asioiden määrää. Tuomareiden ratkaistavaksi kuului joukko sellaisia asioita, jotka laatunsa ja laajuutensa puolesta sopisivat hyvin käräjänotaarin ratkaistavaksi. Ainakin osa tällaisista asioista voitaisiin siirtää käräjänotaarin ratkaistavaksi, ja se edesauttaisi tehokkaamman ratkaisutoiminnan järjestämisen ilman, että aiheutuisi oikeusturvan heikentymistä. Rikosasioita koskeva toimivallan laajennus toisi joukon uusia rikoksia käräjänotaarin ratkaistavaksi istunnossa, esimerkiksi pahoinpitelyn, kuolemantuottamuksen, törkeän vammantuottamuksen, laittoman uhkauksen ja ampuma-aserikoksen. Ehdotettu muutos merkitsisi kuitenkin vain toimivaltasäännösten yhdenmukaistamista samanlaisiksi riippumatta siitä, ratkaistaanko asia istunnossa vai kirjallisessa menettelyssä. Molemmissa tapauksessa käräjänotaari saisi tuomita rangaistukseksi edelleenkin vain sakkoa. (HE 278/2010.)

2.2.4 Lausuntoja muutoksesta

Lausuntoa pyydettiin 27 käräjäoikeudelta, kaikilta hovi- ja hallinto-oikeuksilta sekä 10 muulta viranomaiselta ja yhteisöltä. Korkeimmalle oikeudelle ja korkeimmalle hallinto-oikeudelle varattiin tilaisuus antaa lausunto. Mietinnöstä annetut lausunnot ovat tiivistetty oikeusministeriön teokseen "Lausuntotiivistelmä 2009:27, tuomioistuinharjoittelu".

Kaikki lausunnonantajat olivat samaa mieltä siitä, että tuomioistuinharjoittelua on tarpeen kehittää, mutta erimielisyyttä aiheutti harjoittelun laajentaminen hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Esitystä olivat kannattaneet valtiovarainministeriö, KKO, Nuoret Lakimiehet, Julkiset oikeusavustajat, kolme hovioikeutta sekä Helsingin ja Turun yliopisto. Lausunnon antaneet yliopistot olivat esittäneet, että harjoittelijoiden koulutusohjelma voitaisiin toteuttaa yhteistyössä yliopistojen kanssa ja että tuomioistuinharjoitte-

lijoiden koulutusta ei pidä rakentaa päällekkäiseksi yliopistojen tarjoaman koulutuksen kanssa. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Käräjäoikeuksista 24 vastusti tuomioistuinharjoittelun laajentamista esitetyllä tavalla hovi- ja hallinto-oikeuksiin. Käräjäoikeudet sekä myös Suomen Asianajajaliitto, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Tuomariliitto olivat sitä mieltä, että mahdollisuus kuusi kuukautta kestävään työjaksoon hovi- tai hallinto-oikeudessa tulisi tarjota vasta sen jälkeen kun harjoittelija on suorittanut käräjäoikeudessa vuoden kestävä harjoittelujakson. Kynnyskysymykseksi vastustavissa käräjäoikeuksien lausunnoissa nousi rahoitus, jonka järjestäminen vasta mahdollistaisi uudistuksen toteuttamisen. Samalla perusteella puolet hovioikeuksistaikin vastusti ehdotusta ja ne hovioikeudet, jotka olivat suhtautuneet myönteisesti, olivat myös huolestuneita resurssiensa riittävydestä. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Käräjäoikeuksien vastustaminen perustui lähinnä siihen, että notaarien lyhyempi harjoittelu vähentäisi olennaisesti käräjäoikeuksien ratkaisukapasiteettia, kun osa harjoittelijoista on kokemattomampia ja vain kuusi kuukautta harjoittelussa ja tutortuomarin työpanos varsinaisiin omiin työtehtäviin jäisi nykyistä pienemmäksi. Käräjäoikeuksien lausunnoissa oltiin myös sitä mieltä, että hovi- ja hallinto-oikeudessa osaksi suoritettu tuomioistuinharjoittelu ei anna samanlaisia valmiuksia tuomarinuralle kuin kokonaan käräjäoikeudessa suoritettu vuoden harjoittelu. Käräjäoikeudet pitivät kuuden kuukauden harjoittelua liian lyhyenä aikana sekä käräjäoikeuden että harjoittelijan kannalta, koska hyvän kokonaiskuvan saaminen käräjäoikeuden toiminnasta ei ole mahdollista tavoittaa kyseisessä ajassa etenkin, jos otetaan huomioon asioiden käsittelyajat. Lausunnonantajat olivat myös katsooneet, että käytännössä ne harjoittelijat, jotka halusivat kokemusta hovi- tai hallinto-oikeudesta, hakeutuivat näissä tuomioistuimissa avoimena oleviin määräaikaisiin virkoihin. Käräjäoikeudet pitivät tuomioistuinharjoittelijoita hyvin merkittävänä työvoimaresurssina etenkin harjoittelun loppuvaiheessa viimeisen kuuden kuukauden aikana. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Kaikki hallinto-oikeudet, korkein hallinto-oikeus sekä Tuomariliitto olivat kannattaneet tuomioistuinharjoittelun laajentamista hallinto-oikeuksiin oikeusministeriön esittämällä tavalla. Lausunnoissaan hallinto-oikeudet olivat esittäneet, että tuomioistuinharjoittelun laajentaminen hallinto-oikeuksiin oli perustelua, jos harjoittelijoille haluttaisiin antaa laajempi ja kattavampi kokemus tuomioistuinlaitoksen eri tehtävistä. Hal-

lintolainkäyttöön perehtyneiden juristien tarve katsottiin suureksi myös tuomioistuinlaitoksen ulkopuolisissa tehtävissä. Hallinto-oikeuksien mielestä käräjäoikeuksien työvoiman tarve ei saisi olla esteenä tuomioistuinharjoittelun laajentamiselle. Vapaaehtoinen kuuden kuukauden harjoittelujakso hallinto-oikeudessa olisi heidän mukaan riittävän pitkä aika. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Laajaa kannatusta lausunnonantajien kesken oli saanut harjoittelijan päätösvallan aikaistaminen ja moni oli vielä kannattanut toimivallan alentamista enemmän kuin mitä työryhmän mietinnössä oli ehdotettu. Monissa lausunnoissa oli ehdotettu muun muassa sitä, että notaarin tehtäviä voitaisiin aikaistaa siten, että harjoittelijalla olisi ratkaisutoimivalta hakemusasioissa ja riidattomissa velkomusasioissa heti aloitettuaan harjoittelun käräjäoikeudessa. Harjoittelijan tulisi myös saada jo kahden kuukauden jälkeen oikeus toimia esimerkiksi jäsenenä laajennetussa kokoonpanossa ja ratkaista riitaisia asioita kirjallisessa menettelyssä sekä toimia tietyn edellytyksin rikosistunnossa puheenjohtajana. Useissa lausunnoissa oltiin myös myönteisiä sille, että harjoittelijan toimivaltaa tulisi laajentaa. Esimerkiksi harjoittelija voisi käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa rikosasiaa, jossa mistään yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Yhdenmukaisen käytännön toteuttamiseksi olivat lausunnonantajat katsoneet, että ohjeistus harjoittelijan tehtävistä, koulutuksesta, harjoittelusuunnitelmasta, työn ohjauksesta ja arvioinnista olisi välttämätöntä. (Lausuntotiivistelmä 2009.)

Hallituksen esityksen sekä lausunnonantajien kannanotot huomioon ottaen eduskunta muutti käräjäoikeuslakia, hovioikeuslakia, hallinto-oikeuslakia, avioliittolakia ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja ne tulivat voimaan syksyllä 2011. Seuraavassa luvussa kerrotaan nykyisen tuomioistuinharjoittelun menettely lakien uusia sisältöjä noudattaen.

3 VALINTA TUOMIOISTUINHARJOITTELUUN

3.1 Hakeminen ja nimittäminen

Haku tuomioistuinharjoitteluun tapahtuu kaksi kertaa vuodessa; keväällä ja syksyllä. Ilmoituksessa on mainittava, jos harjoittelu voi tapahtua käräjäoikeuden lisäksi osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa (Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta

1043/2011). Notaareiksi valitaan vuosittain 16 henkilöä ja he aloittavat tuomioistuinharjoittelun kolmen kuukauden välein neljän notaarin ryhmissä. Valinnassa noudatetaan Suomen perustuslaista ja valtion virkamieslaista ilmeneviä nimitysperusteita. (Oikeuslaitos 2013.)

Suomen perustuslain 125 §:n mukaan yleiset nimitysperusteet julkisiin virkoihin ovat taito, kyky ja koeteltu kansalaiskunto. Valtion virkamieslain 9 §:n mukaan virkamieheksi voidaan nimittää määräajaksi tai muutoin rajoitetuksi ajaksi, jos työn luonne, sijaisuus, avoinna olevaan virkaan kuuluvien tehtävien hoidon väliaikainen järjestäminen tai harjoittelu edellyttää määräaikaista virkasuhdetta. Edelleen pykälässä kerrotaan, että virkamiestä ei tällöin nimitetä virkaan, vaan virkasuhteeseen ja nimittävistä viranomaisesta ja nimitysmenettelystä tässä tarkoitetuissa tapauksissa säädetään erikseen.

Tuomioistuinharjoitteluun valinta tapahtuu nimittämällä harjoittelija kärjänotaariksi määräaikaiseen virkasuhteeseen kärjäoikeuteen, hovioikeuteen ja hallinto-oikeuteen kärjäoikeuden laamannin, hovioikeuden presidentin ja hallinto-oikeuden ylituomarin määräyksellä. Niiden harjoittelijoiden valinta, jotka suorittavat harjoittelun osittain hovi- tai hallinto-oikeudessa, tapahtuu hovi- tai hallinto-oikeuden kesken yksimielisellä päätöksellä. Ennen harjoittelun alkamista on kärjänotaarin vannottava tuomarinvala tai annettava tuomarinvakuutus kärjäoikeudessa tai hovioikeudessa. (Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta 1043/2011.)

3.2 Valintaperusteet

Kärjänotaariksi voidaan nimittää oikeustieteen muun ylemmän korkeakoulututkinnon kuin kansainvälisen ja vertailevan oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut ja tuomarinvalan vannonut tai tuomarinvakuutuksen antanut henkilö, jolla on lainkäyttötehtävissä tarvittavat henkilökohtaiset ominaisuudet sekä soveltuvuus oikeudelliseen ratkaisutoimintaan (kärjäoikeuslaki 4 §). Nämä kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, jolla on kärjäoikeuden tuomiopiirin väestön enemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito, voidaan nimittää kärjänotaariksi. Lisäksi yksikielisessä kärjäoikeudessa pitää olla toisen kielen tyydyttävä ymmärtämisen ja tyydyttävä suullinen taito ja kaksikielisessä kärjäoikeudessa toisen kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Ahvenanmaan kärjäoikeuden kärjänotaarien kielitaitoa koskevista

kelpoisuusvaatimuksista säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) nojalla valtioneuvoston asetuksella (Käräjäoikeuslaki 4 a §).

Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomareiden mukaan käräjänotaarin paikkaa hakevista sadoista ihmisistä haastatteluun kutsuttavien määrä lasketaan vain kymmenissä käräjäoikeudesta riippuen. Käräjäoikeuksilla on siis vara valita parhaat hakijat opintomesteyksen, työkokemuksen ja muun kokemuksen perusteella. Haastattelutilanteessa pystytään arvioimaan hakijan henkilökohtaisia ominaisuuksia.

3.3 Käräjänotaarin ohjaus ja koulutus

Tuomioistuimen päällikön ja harjoittelun ohjaajan tulee yhdessä huolehtia siitä, että käräjänotaaria ohjataan ja seurataan tehtäviensä suorittamisessa (Valtioneuvoston asetus 1043/2011 5 §). Käräjäoikeuslain 14 §:n mukaan KO nimeää käräjänotaarille ohjaajaksi tuomarin ja laatii harjoittelusuunnitelman tuomioistuinharjoittelun sisällöstä. Harjoittelusuunnitelmassa määritellään harjoittelun tavoitteet ja sisältö ja siinä ne on kuvattava kussakin harjoitteluvaiheessa, perehdyttäminen ja kouluttaminen käsiteltäviin asiaryhmiin, työtehtävien seuranta ja palautteen antaminen sekä mainittava muut harjoittelun kannalta keskeiset seikat ja harjoittelijan ohjauksesta vastuussa olevat henkilöt. (Valtioneuvoston asetus 1043/2011 6 §.)

Käräjäoikeuslain 16 §:n mukaan käräjänotaarin tehtävät tulee järjestää siten, että hän perehtyy käräjäoikeuden toimintaan ja saa kokemusta tuomarintehtävistä. Hovi- ja hallinto-oikeudessa käräjänotaarin tulee saada kokemusta esittelijän tehtävistä. (Valtioneuvoston asetus 1043/2011 5 §.)

Käräjänotaarille osoitettujen työtehtävien tulee olla riittävän monipuolisia perehdyttääkseen häntä näihin tehtäviin. Käräjänotaarilla tulee olla myös mahdollisuus osallistua harjoittelupaikassa järjestettävään koulutukseen sekä käräjänotaareille järjestettävään yhteiseen koulutukseen. (Valtioneuvoston asetus 1043/2011 5 §.)

4 TUOMIOISTUINHARJOITTELU SUOMESSA

Tässä luvussa tulen yleisesti kertomaan tuomioistuinharjoittelumenettelystä käräjäoikeudessa sekä hovi- ja hallinto-oikeudessa.

4.1 Käräjäoikeus

4.1.1 Harjoittelun tavoitteet

Tuomioistuinharjoittelun päätarkoituksena on olla oikeustieteen maisterin tutkinnon jälkeinen jatkokoulutus, jossa käräjänotaari oppii monipuolisen ja käytännönläheisen käräjäoikeustyöskentelyn sekä tutustuu tuomarin rooliin ja ajattelutapaan. Käräjäoikeuden näkökulmasta harjoittelijat ovat myös työvoimaresurssi. He ratkaisevat merkittävän osan käräjäoikeuteen saapuvista asioista (HE 278/2010). Haastattelemieni tuomareiden mielestä tuomarin työn oppii vain tekemällä paljon töitä. Käräjänotaariin tulee tuomioistuinharjoittelussa kohdata tuomarin arki ja työmäärä, jotta he pystyisivät arvioimaan onko heistä tuomarin virkaan.

4.1.2 Käräjänotaarin toimivalta

Käräjänotaarin tulee käräjäoikeudessa perehtyä tuomioistuimen kansliassa suoritettaviin tehtäviin sekä käsitellä ja ratkaista itsenäisesti käräjäoikeuslain 17 §:ssä tarkoitettuja asioita. Käräjänotaari saa ilman eri määräystä heti tuomioistuinharjoittelun aloitettuaan toimittaa avioliittoon vihkimisiä sekä käsitellä ja ratkaista käräjäoikeuden kansliassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita ja hakemusasioita.

Käräjäoikeuslain 17 §:n mukaan kahden kuukauden jälkeen käräjänotaari voi toimia käräjäoikeuden puheenjohtajana:

a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasiassa;

b) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitettun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä; tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;

c) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvussa tarkoitettussa kirjallisessa menettelyssä, jossa tällöin rangaistukseksi ei kuitenkaan voida tuomita muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa; ja

d) yhden tuomarin istunnossa sakon muuntorangaistusasiassa.

Laamannin määräyksestä käräjänotaari voi toimia yksittäisessä asiassa:

1) puheenjohtajana, jos asia on riita-asia, joka koskee asuinhuoneiston vuokrausta tai jossa riidan kohteena oleva rahamäärä taikka omaisuuden tai etuuden arvo on pääomaltaan enintään 20 000 euroa;

2) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa ja 2 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa;

3) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa kokoonpanossa;

4) jäsenenä oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 1 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 11 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa; ja

5) puheenjohtajana oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa rikosasiassa, jossa mistään syytteessä tarkoitettusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty muuta tai ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta eikä vastaaja ole syytteessä tarkoitetun rikoksen johdosta vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä.

Käräjänotaaria ei kuitenkaan saa määrätä käsittelemään yksin tai käräjäoikeuden puheenjohtajana asiaa, jota laatunsa tai laajuutensa vuoksi on pidettävä vaikeana ratkaista.

4.2 Hovioikeus

4.2.1 Harjoittelun tavoitteet

Hovioikeuden muutoksenhakuasioissa juridinen ongelmanasettelu on usein käräjäoikeutta korostuneempaa sinne saapuvien juttujen valikoitumisen vuoksi. Harjoittelijalla olisi siis mahdollisuus laajentaa näkemystään hovioikeudessa käräjäoikeuden harjoittelujakson jälkeen. Tavoitteena on perehdyttää käräjänotaari hovioikeuden lainkäyttötehtäviin esittelijän roolissa. Hovioikeus nimeää käräjänotaarille ohjaajaksi tuomarin, asessorin tai viskaalin ja laatii harjoittelusuunnitelman tuomioistuinharjoittelun sisällöstä. (Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta 2011.)

4.2.2 Käräjänotaarin toimivalta

Hovioikeuslain 6 a §:ssä kerrotaan, että käräjänotaari voi toimia esittelijänä hovioikeudenlaamannin määräämissä yksittäisissä asioissa. Hovioikeuslaissa sanotaan, että tarkemmat säännökset tuomioistuinharjoittelusta hovioikeudessa annetaan valtioneuvoston asetuksella, mutta kyseisessä asetuksessa (22.9.2011/1043) ei kerrota sen tarkemmin käräjänotaarin tehtävistä hovioikeudessa.

Hovioikeus päättää, käsitelläänkö sinne tulevat valitusasiat esittelyssä vai pääkäsittelyssä. Valitus voidaan jättää myös tutkimatta, kun valituskehotusta ei täydennetä ja valitus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi. Esittelijä toimii tarvittaessa tuomarin apuna valitusasian valmistelussa ennen kuin ne ratkaistaan (Oikeuslaitos 2013.)

Kun asiassa on päätetty järjestää pääkäsittely, valmistelu tulee toimittaa siten, että pääkäsittely voidaan toimittaa yhtäjaksoisesti. Valmistelun laajuus ja muoto riippuvat asian laadusta ja siinä vaiheessa voidaan pyytää täydentämään valitusta. Valmistelussa tehdään päätös pääkäsittelyn toimittamisesta. Siinä tehdään päätös myös asiantuntijalausunnon hankkimisesta, kirjallisen todisteen esittämisestä, katselmuksen toimittamisesta ja kuultavista todistajista. HO voi järjestää myös valmisteluistunnon, johon asianosaiset kutsutaan ja jossa suullisesti selvitetään asiaan liittyviä kysymyksiä pääkäsittelyä varten. Valmisteluun kuuluvat myös käytännön toimet pääkäsittelyjen järjestämiseksi kuten pääkäsittelyn ajankohdasta sopiminen ja asianosaisten ja todistajien kutsuminen tähän tilaisuuteen. (Oikeuslaitos 2013.)

Silloin, kun asia on päätetty ratkaista esittelyssä, ratkaistaan asia kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Silloin esittelijä toimittaa ratkaisuun osallistuville tuomareille perehdyttäväksi käräjäoikeuden ratkaisun, valituksen, vastauksen ja muun hovioikeudessa kertyneen aineiston, oman ratkaisuehdotuksensa ja asiasta mahdollisesti laatimansa muistion. Seuraavaksi esittelijä selostaa asian suullisesti, jonka jälkeen tuomarit keskustelevat asiasta ja ilmoittavat lopuksi kukin mielipiteensä. Ratkaisusta voidaan tarvittaessa myös äänestää. (Oikeuslaitos 2013.)

4.3 Hallinto-oikeus

4.3.1 Harjoittelun tavoitteet

Hallinto-oikeudet antavat oikeusturvaa yksityisille suhteessa julkista valtaan käyttäviin viranomaisiin, kuten verotus, sosiaaliturva tai yksityisten välillä, esimerkiksi ympäristö ja rakentaminen. Nämä lähtökohdat yhdistettyinä valitusviranomaisen selvittämismuutoksen ja muuhun virallisesta johtuvaan toimintatapaan antavat harjoittelijalle tilaisuuden tarkastella tuomioistuimenmenettelyä osittain eri näkökulmasta kuin yleisissä tuomioistuimissa. (HE 278/2010.)

Hallinto-oikeuslain mukaan hallinto-oikeuden esittelijänä voi olla lisäksi käräjänotaari, jonka nimittää hallinto-oikeuden ylituomari. HAO nimeää käräjänotaarille ohjajaksi hallinto-oikeustuomarin tai hallinto-oikeussihteerin ja laatii harjoittelusuunnitelman tuomioistuinharjoittelun sisällöstä. (Hallinto-oikeuslaki 10 a §.)

4.3.2 Käräjänotaarin toimivalta

Käräjänotaarin tulee siis saada kokemusta esittelijän tehtävistä hallinto-oikeudessa. Työtehtävien tulee riittävän monipuolisesti perehdyttää häntä näihin tehtäviin. (Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta 5 §.)

Esittelijä valmistele asiaa, kun se on tullut vireille hallinto-oikeudessa. Esittelijä voi vaatia hallinto-oikeuden puolesta vastineita ja selityksiä, asian aikaisemmin ratkaiseen viranomaisen asiakirjat ja lausunnon sekä muuta vastaavaa asian ratkaisemisessa tarvittavaa selvitystä. Esittelijä voi myös asettaa vastineen tai selityksen antamiselle määräajan. (Hallinto-oikeusasetus 12 §.) Asian esittelijä laatii ratkaistavana olevasta

asiasta ratkaisuehdotuksen, joka muiden asiakirjojen kanssa kiertää tuomareiden tutkittavana, jonka jälkeen asia ratkaistaan hallinto-oikeuden istunnossa.

5 VARATUOMARIN ARVONIMI

Varatuomarın arvonimi voidaan myöntää tuomioistuinharjoittelun hyväksytysti suorittaneelle kärjänotaarille. Haastatteluissa todettiin, että varatuomarın arvonimellä ei sellaisenaan ole merkitystä juristin urakehityksen kannalta, koska pätevuysvaatimuksena erilaisiin virkoihin ja tehtäviin mainitaan yleensä oikeustieteen maisterin tutkinto tai että henkilö on Asianajajaliiton jäsenyyden kautta saanut oikeuden käyttää asianajaja-nimikettä. Kuitenkin varatuomarın arvonimen saavuttaminen antaa merkittävän käytännön pohjan ja kokemuksen, jota arvostetaan paljon ja sille annetaan arvoa.

Varatuomarın arvonimen tuomioistuinharjoittelun suorittaneelle myöntää se HO, jonka tuomiopiiriin kuuluvassa kärjäoikeudessa kärjänotaari on suorittanut harjoittelun. Harjoittelijan on tehtävä kirjallinen hakemus ja siihen on liitettävä kärjäoikeuden laamannin antama todistus siitä, mitä harjoittelija on suorittanut ja että hän on suorittanut loppuun kaikki hänelle uskotut tehtävät. (Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta 7 §.)

6 TUOMIOISTUINHARJOITTELU PÄIJÄT-HÄMEEN KÄRJÄOIKEUDESSA

Päijät-Hämeen kärjäoikeus laati uudistuksen jälkeen tuomioistuinharjoittelusuunnitelmat yhden vuoden ja kuuden kuukauden kärjänotaareille. Niihin ja haastatteluihin nojaten pystyn kertomaan tarkemmin tuomioistuinharjoittelumenettelystä Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa.

6.1 Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma

6.1.1 Kärjänotaareiden valinta

Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa on kerrallaan viisi tuomioistuinharjoittelijaa kärjänotaarin määräaikaaisessa vuoden virkasuhteessa ja yksi 6 kuukauden määräaikaaisessa virkasuhteessa. Uusi kärjänotaari aloittaa vuosittain 1.1., 1.3., 1.5., 1.8. ja 1.11. Harjoittelupaikkoihin voi hakea kaksi kertaa vuodessa ja niitä täytetään kerrallaan kaksi tai kolme (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Tuomareiden mukaan vuosittain tulee satoja hakemuksia, joista vain murto-osa valitaan hakemusten perusteella haastatteluihin, joissa pystytään arvioimaan henkilökohtaisia ominaisuuksia ja sopivuutta tuomioistuinharjoittelijaksi.

6.1.2 Tuomioistuinharjoittelun tavoitteet

Harjoittelun tavoitteena on perehdyttää harjoittelija käräjäoikeuden toimintaan sekä antaa perustiedot tuomarin ratkaisutoimintaan liittyvistä asioista ja tuomarin roolista. Tärkeää on, että käräjänotaari saa monipuolisen kokemuksen tuomarin työstä, jotta hänen ammattitaitonsa ja asiantuntemuksensa kehittyvät. Tavoitteena on myös kehittää harjoittelijan taitoja soveltaa yliopistossa oppimaansa teoreettista tietoa käytännön työtehtävissä. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaarilla on henkilökohtainen kontaktikortti ja toimintakortti (ns. score cards). Niiden tarkoituksena on aktivoida käräjänotaari tutustumaan mahdollisimman moneen tuomariin ja monentyyppisiin asioihin ja ratkaisutapoihin sekä kokoonpanoihin. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Päijät-Hämeen KO tähtää siihen, että tuomioistuinharjoittelun suorittaneella on kattavat perustiedot tuomarin ratkaisutoiminnan luonteesta ja erityispiirteistä suhteessa muihin lakimiesammatteihin. Käräjänotaareilla on hyvä käsitys käräjäoikeuden kanslia- ja asiakaspalvelutehtävistä, ja he hallitsevat rikos- ja riita-asioiden oikeudenkäynnin sekä hakemusasioiden käsittelyn yksityiskohtaisesti. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.3 Käräjänotaareiden ohjaaminen ja kouluttaminen

Käräjänotaareiden ohjaajana toimii 3. osaston osastonjohtaja, tai jos hän on estynyt, joku muu hänen määräämänsä 3. osaston tuomareista toimii sijaisena. Ohjaaja toimii myös käräjänotaareiden lähiesimiehenä ja antaa tarvittaessa tarkempia ohjeita harjoittelun käytännön toteutuksesta sekä huolehtii, että käräjänotaaripalaverit järjestetään säännöllisin väliajoin. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaarin tutortuomarina toimii vuorollaan joku 1. tai 2. osaston käräjätuomari, mutta ei osastonjohtaja tai Heinolan kansliaan sijoitettu tuomari. Laamanni nimeää tutortuomarin 3. osaston osastonjohtajan esityksestä. Tutortuomarin tehtävänä on opas-

taa ja neuvoa käräjänotaaria lainkäyttöasioissa ja perehdyttää tuomarin ratkaisutoimintaan. Myös 3. osaston lähiesimies ja tiimiesimiehet vastaavat käräjänotaareiden perehdyttämisestä osaston eri vastuualueiden toimintaan, erityisesti asiankäsittelyjärjestelmiin ja asioiden kirjaamiseen. Tutortuomarin toiminta painottuu harjoittelun loppuvaiheeseen, eli 7.-12. kuukausiin. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Tärkeässä roolissa on myös vanhin käräjänotaari, koska lähiesimies ja tutortuomari eivät välttämättä omien työkiireidensä takia pysty niin perusteellisesti kaikkia harjoittelijoita ohjaamaan kuin olisi tarpeen. Virassa vanhimman käräjänotaarin tehtävänä on huolehtia ohjaajan kanssa käräjänotaareiden harjoittelusuunnitelman käytännön toteutumisesta, käräjänotaareiden ja muun henkilökunnan hyvästä yhteistoiminnasta sekä töiden tasapuolisesta jakaantumisesta käräjänotaarien kesken. Vanhin harjoittelija huolehtii tarvittavien vuosikalenterien laatimisesta ja verkkoasemalla olevan niin sanotun notaarikansion ajan tasalla pitämisestä. Hänen tehtävänä on myös tarkistaa käräjänotaarin käsiteltäväksi istunnossa tulevat rikosasiat ennen niiden jakamista käsittelevälle käräjänotaarille varmistaakseen, ettei käräjänotaari ratkaise sellaista rikosasiaa, joka laatunsa puolesta kuuluisi virkatuomareiden käsiteltäväksi. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaareiden muu koulutus tapahtuu siten, että he osallistuvat käräjäoikeuden tai jonkun muun tahon järjestämään ammatilliseen koulutukseen laamannin ja 3. osaston osastonjohtajan antamien ohjeiden mukaisesti. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaareiden toimivalta määräytyy käräjäoikeuslain 17 §:n (608/2011) mukaan, jonka sisältö on avattu luvussa 4.1.2.

6.1.4 Tuomioistuinharjoittelun jaksotus

6.1.4.1 Hakemuskanslia

Käräjänotaari aloittaa tuomioistuinharjoittelun hakemuskansliassa, jossa työskentelee noin kuusi kuukautta. Siellä työskentelevät käräjänotaarit ovat pääasiallisessa vastuussa käräjäoikeuden hakemuskanslian asiakas- ja puhelinpäivystyksestä. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaarin työtehtäviä ovat seuraavat:

1. asiakaspalvelu ja neuvonta kansliassa ja puhelimitse
2. kansliahenkilökunnan avustaminen ja neuvonta oikeudellisesti tai muutoin vaikeissa asioissa
3. haastehakemusten ja muiden hakemusten vastaanotto ja kirjaaminen
4. hakemus- riita- ja rikosasioiden istuntojen seuraaminen
5. hakemus- ja riita-asioiden pöytäkirjanpito
6. haastemiesten toimintaan tutustuminen
7. hakemuskansliassa vastaanotettujen ja muutoin käräjänotaarien ratkaistavaksi kuuluvien hakemusasioiden ja summaaristen velkomusasioiden valmistelu ja ratkaiseminen
8. velkajärjestelyasioiden käsittely ja ratkaiseminen
9. perustietojen hankkiminen konkurssi-asioiden käsittelystä
10. omien rikos- ja riitajuttujen käsittely ja ratkaiseminen
11. muut esille tulevat ohjaajan antamat tehtävät

(Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012).

6.1.4.2 Harjoittelun loppujakso

Tuomioistuinharjoittelun loppuvaiheessa (7.-12. kuukausien aikana) käräjänotaari valmistelee ja ratkaisee itsenäisesti rikosasioita ja riitautuneita riita- ja hakemusasioita yhden tuomarin kokoonpanossa. Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa pyritään, että käräjänotaarilla olisi oma istunto noin joka toinen perjantai. Käräjänotaari valmistelee ja ratkaisee loputkin hänelle harjoittelun aikaisemmalla jaksolla jaetut summaariset riita-asiat ja hakemusasiat, ja käsiteltäväksi tulee etenkin istunnossa ratkaistavaksi tulevia riitautuneita summaarisia asioita. 9.-12. harjoittelukuukauden aikana käräjänotaarille jaetaan istuttavaksi vaativimpia, lautakokoonpanossa istuttavia rikosjuttuja. Istuntopäiviä pyritään järjestämään yhteensä neljä käräjänotaaria kohden eli keskimäärin yksi kuukautta kohden. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.5 Käräjänotaarin tehtävät asiaryhmittäin

6.1.5.1 Hakemus- ja riita-asiat

Laajoissa riita-asioissa ja riitautuneissa hakemusasioissa käräjänotaari toimii pöytäkirjanpitäjänä enintään kahtena tai kolmena päivänä viikossa. Pääsääntö on, että käräjänotaari tulee jutun käsittelyyn mukaan vasta kirjallisen valmistelun päätyttyä. Tuomarin kanssa sopimallaan tavalla käräjänotaari osallistuu jutun valmisteluun ennen istuntoa. Hän esimerkiksi laatii ennen suullisen valmistelun istuntoa yhteenvedon asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista. Pyrkimyksenä on, mitä pitemmälle harjoitteluvuosi on edennyt, sitä vaativampia tehtäviä ja valmistelutöitä tuomari käräjänotaarille voi antaa. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.5.2 Kirjallisen menettelyn rikosasiat

Kirjallisen menettelyn rikosasioita jaetaan käräjänotaarille itsenäisesti ratkaistavaksi noin viiden kuukauden jälkeen ja istunnossa yhden tuomarin kokoonpanossa käsiteltäviä rikosasioita noin seitsemännen kuukauden jälkeen. Käräjänotaari esittelee ratkaistavanaan olevat ensimmäiset kirjallisen menettelyn rikosasiat 3. osaston osastonsuostajalle ennen tuomioiden antamista. Ensimmäisten kirjallisten menettelyn rikosasioiden haastaminen ja tuomioiden laatiminen tehdään vanhimman käräjänotaarin ohjauksessa. Vanhin käräjänotaari auttaa myös valmistautumisessa ensimmäiseen yhden tuomarin kokoonpanon istuntopäivään ja on mukana siellä. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Ensimmäiset yhden tuomarin istunnossa käsiteltävät rikosasiat käräjänotaari esittelee omalle tutortuomarilleen ennen istuntoa. Esittelyn tarkoituksena on ensisijaisesti toimia rikosasioiden käsittelyn koulutustilaisuutena ja toissijaisesti varmistaa, että käräjänotaari ei ratkaise sellaista rikosasiaa, joka laatunsa puolesta kuuluisi virkatuomareiden käsiteltäviksi. Käräjänotaari toimittaa omalle tutortuomarilleen nähtäväksi ensimmäisessä istunnossaan laatimansa rikosasian tuomion. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Lautamieskokoonpanolla istuttavaan rikosasiaan käräjänotaarin pitää saada laamannilta erillinen kirjallinen määräys ja käräjänotaarin tulee itse huolehtia määräyksen hankkimisesta riittävän ajoissa. Ratkaistavana olevat ensimmäiset lautamieskokoonpanossa

käsiteltävät rikosasiat on esiteltävä omalle tutortuomarille ennen istuntoa, ja tämänkin tarkoituksena on toimia koulutustilaisuutena ja varmistaa, että jutun voi harjoittelija käsitellä. Viime kädessä käräjänotaarin on itse huolehdittava, ettei ratkaise liian vaativaa asiaa. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.5.3 Riitautuneet riita- ja hakemusasiat

Riitautuneita summaarisia ja hakemusasioita jaetaan omalla vastuulla ratkaistavaksi kolmannen kuukauden alusta lähtien, jos asia on laadultaan sellainen, että se sopii käräjänotaarin käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi. Sopivuuden ratkaisee juttukohtaisesti 3. osaston osastonjohtaja. Ratkaistavaksi eivät kuulu kuitenkaan riitautuneet perheoikeudelliset asiat eivätkä riitautuneet toimintakelpoisuuden rajoittamista koskevat asiat. Näissäkin käräjänotaari esittelee ratkaistavanaan olevat ensimmäisen kirjallisessa valmistelussa ratkaistavan ja ensimmäisen istunnossa ratkaistavan asian ennen asioiden ratkaisemista. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.5.4 Velkajärjestelyasiat

Kolmannesta kuukaudesta lähtien käräjänotaareille jaetaan, ja he saavat ratkaista velkajärjestelyasioita enintään kahdeksan kappaletta. Harjoittelijoille ei voida jakaa liian vaativia velkajärjestelyasioita ja näiden asioiden käsittelyssä ohjaajana toimii kyseisten asioiden vastuutuomari. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Käräjänotaarin ollessa riitautuneen summaarisen tai hakemusasian istunnon puheenjohtajana, pöytäkirjanpitäjänä on pääsääntöisesti toinen käräjänotaari tai tarvittaessa käräjäsiihteri. Tavoitteena on, että käräjänotaari pääsisi osallistumaan jäsenenä kolmen tuomarin kokoonpanossa käsiteltävään asiaan, mutta asian laatu kuitenkin ratkaisee, onko kokoonpanossa oltava kolme ammattituomaria. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.1.6 Käräjänotaarivuoden päättäminen

Käräjänotaari vastaa siitä, että kaikki hänelle jaetut jutut tulevat loppuun käsitellyiksi jälkityöt mukaan lukien. Kuitenkin juttujen käsittelyvaiheista johtuen tähän tavoitteeseen ei aina päästä, ja juttuja joudutaan siirtämään muille käsittelijöille, lähinnä toisille käräjänotaareille. Harjoittelun loppuvaiheessa käräjänotaari käy noin kuukausi en-

nen harjoittelun päättymistä esittelemässä 3. osaston osastonjohtajalle kaikki kesken-eräiset juttunsa. Samassa yhteydessä tehdään myös lista käräjänotaarilta muille käsiteltäviksi siirtyvistä asioista ja huolehditaan, ettei Tuomas- ja Sakarijärjestelmiin jää hänen nimiinsä vireillä olevia asioita. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

Ennen harjoitteluvuoden päättymistä käräjänotaari esittelee 3. osaston osastonjohtajalle raportin harjoittelusuunnitelman mukaisista suorituksistaan (score cards ja ratkaisumäärätiedot) ja harjoittelusuunnitelman toteutumisesta osaltaan. Loppukeskustelu käydään laamannin, tutortuomarin ja 3. osaston osastonjohtajan kanssa. (Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2012.)

6.2 6 kuukauden harjoittelusuunnitelma

Päijät-Hämeen käräjäoikeuteen tuli vuonna 2013 ensimmäinen käräjänotaari, joka suorittaa tuomioistuinharjoittelunsa kahdessa jaksossa; ensin kuusi kuukautta käräjäoikeudessa, ja sen jälkeen hän siirtyy hallinto-oikeuteen kuudeksi kuukaudeksi. Koska harjoittelu-aika on vain puolet normaalista harjoittelusta, on käräjänotaarin työskentelytahti erilainen kuin muilla, ja tämän johdosta hän ei voi noudattaa täysin normaalia harjoittelusuunnitelmaa. Tämän johdosta käräjäoikeus suunnitteli harjoittelusuunnitelman kuuden kuukauden harjoittelulle, ja sitä ryhdyttiin noudattamaan 2.4.2013 lähtien. Käräjänotaari suorittaa harjoittelunsa käräjäoikeudessa vahvistetun tuomioistuinharjoittelusuunnitelman mukaisesti, mutta noudattaen uuden suunnitelman poikkeuksia.

6.2.1 Käräjänotaarin tehtävät

Käräjänotaari työskentelee koko harjoittelunsa hakemuskansliassa. Kahden ensimmäisen kuukauden aikana pääpaino on hakemuskanslian tehtävissä, jotka on lueteltu luvussa 6.5.1, pois lukien velkajärjestelyasiat. Kolmannen kuukauden aikana käräjänotaari aloittaa hakemuskanslian tehtävien rinnalla rikosasoiden käsittelyn kirjallisessa menettelyssä sekä alkaa käsitellä vanhimman käräjänotaarin hänelle jakamia riita-asioita. Neljännen kuukauden aikana aloitetaan rikosistunnot yhden tuomarin kokoonpanossa. (6 kk:n tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2013.)

Käräjäoikeudessa suoritettavan harjoittelun aikana pyritään siihen, että käräjänotaari käsittelee ja ratkaisee harjoittelu-aikaan suhteutettuna vastaavan määrän rikosasioita

kirjallisessa menettelyssä kuin 12 kuukauden harjoittelija ja että hän istuu vähintään neljänä päivänä rikosasioita yhden tuomarin kokoonpanossa. Työtahti on siis tiheämpi ja vaatii käräjänotaarilta enemmän panostusta. (6 kk:n tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2013.)

6.2.2 Juttujen jakaminen

Käräjänotaarille jaetaan juttuja viidennen harjoittelukuukauden loppuun saakka. Sen jälkeen hänelle voidaan jakaa asioita, jotka hänen voidaan edellyttää pystyvän ratkaisemaan ennen harjoittelun päättymistä. Käräjänotaarille ei kuitenkaan jaeta velkajärjestely- ja konkurssiasioita eikä lähtökohtaisesti lautamieskokoonpanossa käsiteltäviä rikosasioita. Harjoittelujakson päätyttyä vanhin käräjänotaari jakaa hovi- tai hallinto-oikeuteen siirtyvän käräjänotaarin ratkaisematta jääneet jutut tasapuolisesti muiden käräjänotaareiden käsiteltäviksi. (6 kk:n tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2013.)

7 PÄIJÄT-HÄMEEN KÄRÄJÄOIKEUDEN ARVIO

Päijät-Hämeen käräjäoikeuden arvio tuomioistuinharjoittelusta perustuu toteuttamaani haastatteluun, johon osallistui kaksi käräjätuomaria, kolme kärjäsihteeriä sekä viisi käräjänotaaria. Haastattelin näitä käräjätuomareita, koska he ovat toimineet tutortuomarina ja 3. osaston johtajana, jotka edellä kuvatulla tavalla tekevät tiivistä yhteistyötä harjoittelijoiden kanssa. Haastatteluun osallistuneet kärjäsihteerit ovat myös paljon tekemisissä käräjänotaareiden kanssa avustamalla ja toimimalla heidän istunnoissaan pöytäkirjanpitäjinä. Tämän johdosta heillä on hyvä kuva käräjänotaareiden toiminnasta ja tuomioistuinharjoittelusta yleensä. Päijät-Hämeen käräjäoikeuden senhetkiset käräjänotaarit yhtä lukuun ottamatta osallistuivat haastatteluun. Neljä heistä suorittaa tuomioistuinharjoittelun kokonaisuudessaan käräjäoikeudessa ja yksi toisen harjoittelupuoliskon hallinto-oikeudessa. Eri vaiheissa olevilta ja eri lähtökohdista tulleilta käräjänotaareilta sai hyvän kuvan heidän kokemuksistaan ja ajatuksistaan tuomioistuinharjoittelusta.

7.1 Vuoden tuomioistuinharjoittelu

Haastatteluissa kaikki yhtyivät siihen, että tuomioistuinharjoittelu on hyvin yleishyödyllistä ja sitä arvostetaan. Lakisääteisesti auskultointi ei ole edellytys tuomarintuoralle, mutta käytännössä se nähdään välttämättömänä, koska tuomarin työ on työssä oppimista. Muuten sitä ei opi. Suomi tarvitsee tuomarieserviä. Oikeuden hoidon on oltava korkeatasoista, ja se tekee tuomioistuinharjoittelusta välttämätöntä, jotta saataisiin ammattitaitoisia varatuomareita ja jatkossa tuomareita.

Tuomareiden ja sihteereiden haastatteluissa kävi selväksi, että kärjänotaarit ovat hyvin tärkeä henkilöstövoimavara Päijät-Hämeen kärjäoikeudelle ja varmasti yhtäläillä kaikille Suomen kärjäoikeuksille. Kärjänotaarit muun muassa istuvat suurimman osan rikosjutuista, ja heitä pyritäänkin työllistämään mahdollisimman paljon, koska mitä enemmän heitä käytetään resurssina, sitä enemmän he oppivat. Kärjänotaari on kärjäoikeudelle opiskelija ja resurssi. Töitä tehdään todella paljon, mutta työorjia kärjänotaarit eivät ole. Vuodessa pitää kohdata tuomarintyön oikea luonne, että tietää onko itsestä varatuomariksi vai ei. Tuomioistuinharjoittelu on perusteellisimpia työhönoppimiskoulutuksia.

Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, ettei tuomioistuinharjoittelun tule kuulua lakimiesten koulutukseen, koska läheskään kaikki eivät tule olemaan missään yhteyksissä tuomioistuinlaitoksen kanssa. Tuomioistuinharjoittelu on hyödyllistä siis niille, jotka tulevat työskentelemään tuomioistuimen palveluksessa tai jotka ovat sen kanssa paljon tekemisissä. Tuomareille, syyttäjille ja asianajajillekin auskultointi olisi tarpeellinen, että tietävät, miten kärjäoikeudessa menetellään ja näin yhteistyö on helpompaa. Prosessiosaaminen ilman auskultointia olisi muuten hyvin olematon. Suuryrityksien liikelakimiehille auskultoinnista tuskin olisi hyötyä. Käytännössä ei olisi mahdollistakaan, että auskultointi kuuluisi pakollisena lakimieskoulutukseen, koska harjoittelupaikkoja on vähennetty paljon. Läheskään kaikki siihen pyrkivät eivät pääse tuomioistuinharjoitteluun.

Kärjänotaarit tuntevat saavansa Päijät-Hämeen kärjäoikeudessa riittävästi opastusta ja koulutusta, esimerkiksi notaaripalavereja järjestetään kuukausittain. Tutortuomarilta saatu ohjaus kuitenkin vaihtelee kovasti ja sitä olisi hyvä yhtenäistää. Kärjänotaarien tulee olla itse aktiivisia ja pyytää apua, kun he sitä tarvitsevat.

Monet työnantajat arvostavat auskultointia ja varatuomarit saavat varsinkin prosessilakimiehen tehtäviin haettaessa etulyöntiaseman. Käräjänotaarit tuntevat myös saavansa auskultoidessa monipuolisen ja ainutlaatuisen kokemuksen ja juridisen yleisivistyksen, josta on monessa työssä hyötyä. Tuomioistuinharjoittelu antaa myös itseluottamusta hoitaa juristin ammattia kokonaisvaltaisesti. Haastateltavien mielestä tuomioistuinharjoittelu on kovaa työtä ja suunniteltu juuri sillä tavalla, että käräjänotaarit ovat valmiita varatuomarin työhön sen jälkeen.

7.2 6 kuukauden tuomioistuinharjoittelujakso

Kuuden kuukauden käräjänotaari aloittaa harjoittelunsa samoista tehtävistä kuin ne, jotka suorittavat koko tuomioistuinharjoittelunsa käräjäoikeudessa. Rikosasioiden käsittely kirjallisessa menettelyssä ja riita-asioiden käsittely alkaa jo kolmannella kuukaudella. Jo neljännellä kuukaudella käräjänotaari toimii rikosistunnoissa puheenjohtajana yhden tuomarin kokoonpanossa, kun muut aloittavat sen vasta harjoittelun loppujaksolla, 7.-12. kuukauden aikana. (6 kk:n tuomioistuinharjoittelusuunnitelma 2013.)

Haastattelemieni Päijät-Hämeen käräjäoikeuden edustajien mukaan kuudessa kuukaudessa ehtii syventyä tuomarin työhön, kun vain kykyä ja toistoja on riittävästi. Etenkin juuri toistoja, eli istuntoja täytyy järjestää mahdollisimman paljon. Käräjänotaarin mielestä sisäistettävää ja opittavaa on paljon, mutta hän kokee ehtivänsä saada silti hyvän kuvan käräjäoikeuden toiminnasta ja tuomarin työstä kuuden kuukauden aikana. Jos hän saisi itse päättää, hän olisi kahdeksan kuukautta käräjäoikeudessa ja neljä hallinto-oikeudessa. Kaikkien mielestä kuusi kuukautta on siis aivan minimiaika käräjäoikeudessa. Kuitenkin tulevaisuus vasta näyttää sen, miten tämä uusi tuomioistuinharjoittelujärjestelmä todellisuudessa toimii ja palveleeko se harjoittelijoita ja tuomioistuinlaitoksia halutulla tavalla.

Käräjänotaarit ovat samaa mieltä siitä, että auskultoinnin ulottaminen hovi- ja hallinto-oikeuksiin on hyvä uudistus, koska se antaa uudenmallisen harjoittelun suorittaville monipuolisen kuvan oikeudenkäytöstä. Monet kokevat käräjäoikeuden lisäksi hovi- ja hallinto-oikeuden mielenkiintoiseksi harjoittelupaikaksi, ja näin heillä on mahdollisuus tutustua toiseen.

Erään Päijät-Hämeen käräjäoikeuden tuomarin mukaan on tärkeää, että käräjänotaari on kiinnitetty taloon. Olkoon tuomioistuinharjoittelu suoritettu missä vain, ei käräjänotaari saisi koskaan jäädä yksin, vaan tulee huolehtia siitä, että harjoittelijalla on järjestelmällinen työnohjaus ja valvonta, missä on kehitettävää.

8 PÄÄTELMÄT

Tuomioistuinharjoittelulla on merkittävä rooli ammattitaitoisten tuomareiden koulutamisessa. Sitä voidaan pitää kaikille lakimiehille suunnattavana täydennyskoulutuksena tuomarin tehtäviin ja yleissivistävänä kokemuksena muihin lakimiesammatteihin. Tähän pyrkivien harjoittelijoiden tavoitteena on saada varatuomarin arvonimi, vaikka sitä ei tuomarin uraan lakisääteisesti vaadita. Kuitenkin tuomarin ammatissa vaaditaan käytännön kokemusta tuomarin tehtävien hoidosta teoreettisen tiedon lisäksi ja sen kokemuksen tuomioistuinharjoittelu juuri antaa. Tämän takia auskultointia pidetään tärkeänä arviointiperusteena tuomarikoulutukseen valittaessa. (Lausuntotiivistelmä 2004.)

Tuomioistuinharjoittelulla on Suomessa pitkät perinteet, ja auskultointi on yhä suosittua nuorten lakimiesten keskuudessa. Harjoittelun tavoitteena on täydentää ylemmän oikeustieteen maisterin tutkintoon kuuluvia opintoja ja se on ainutlaatuinen tilaisuus oppia ja kehittää prosessiosaamista. Tuomioistuinharjoittelun koulutuksellisen luonteen johdosta harjoittelijat saavat perehdyttävän ja monipuolisen kuvan tuomioistuinlaitoksen toiminnasta ja tuomarin työstä. Tuomioistuimille, etenkin käräjäoikeudelle, käräjänotaarit ovat merkittävä työvoimaresurssi. On tärkeää muistaa, että tuomioistuinharjoittelu on kaikille lakimiehelle tarkoitettu yleisharjoittelu, koska siitä on hyötyä muissakin lakimiesammateissa.

Tuomioistuinharjoittelu uudistuksen tavoitteena oli muun muassa se, että se on sisällöltään, laadultaan ja tavoitteiltaan samanlainen riippumatta siitä, missä sen suorittaa tai kuka toimii ohjaajana. Harjoittelun houkuttelevuutta lisää se, kun se koetaan mielenkiintoiseksi ja opettavaiseksi. Tärkeä seikka on, että lakimiehet ja työnantajat arvostavat tuomioistuinharjoittelua ja että se säilyttää kilpailukykyensä täydennyskoulutusmuotona.

Auskultoinnin myötä tuomioistuimissa asioiva lakimieskunta oppii tuntemaan tuomioistuinten toimintaa, joka helpottaa työntekoa molemmin puolin. Erityisesti tuomio-

istuinlaitoksen, syyttäjänlaitoksen, julkisten oikeusavustajien, asianajajalaitoksen ja oikeushallinnon tehtävissä tuomioistuinharjoittelusta on hyötyä. Myös muissa, kuten julkisen sektorin ja liike- elämän sekä järjestöjen tehtävät edellyttävät varsin hyvää tuomioistuinlaitoksen tuntemusta, jonka johdosta useat työnantajat pitävät tuomioistuinharjoittelua etuna. (Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmän mietintö 2005.)

Varatuomarin arvonimen saavutettuaan lakimiehen on helpompi suuntautua tuomari- koulutukseen, jos on kokenut tämän työn mielekkääksi harjoitteluaihanaan. Tuomioistuinharjoittelu antaa hyvät valmiudet; järjestelmällisen ohjauksen ja koulutuksen, josta pystyy hyvin jatkamaan tuomariksi kouluttautumista. Monipuolisen harjoittelun ja käytännön työn kautta lakimiehet voivat kasvaa ammattitaitoisiksi tuomareiksi. Tuomarinura houkuttelee tuomarin aseman, sen itsenäisyyden, kiinnostavuuden ja etene- mismahdollisuuksiensa ansioista.

LÄHTEET

Ahvenanmaan itsehallintolaki 16.8.1991/1144.

Hallinto-oikeusasetus 26.3.1999/438. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990438?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallinto-oikeusasetus> [viitattu 28.9.2013].

Hallinto-oikeuslaki 26.3.1999/430. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990430?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hallinto-oikeuslaki> [viitattu 28.9.2013].

HE 278/2010 vp. 2010. Hallituksen esitys tuomioistuinharjoittelusta. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100278> [viitattu 9.9.2013].

Hovioikeuslaki 21.1.1994/56. Saatavissa:

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940056?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hovioikeuslaki> [viitattu 26.9.2013].

Hovioikeusasetus 18.3.1994/211. Saatavissa:

<http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940211?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=hovioikeusasetus> [viitattu 26.9.2013].

Käräjäoikeuslaki 28.6.1993/581.

Käräjäoikeusasetus 28.6.1993/582.

Lausuntotiiivistelmä 2004:18. Tuomarikoulutus. Saatavissa:

<http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200418tuomarikoulutuslausuntotiiivistelma.html> [viitattu 15.10.2013].

Lausuntotiiivistelmä 2009:27. Tuomioistuinharjoittelu. 2009. Oikeusministeriö. Saatavissa:

http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1364389012911/Files/OMLS_2009_27_lausuntotiiivistelm_94_s.pdf [viitattu 8.8.2013].

Oikeuslaitos. 2013. Tuomioistuinharjoittelu. Saatavissa:

<http://www.oikeus.fi/17892.htm> [viitattu 25.9.2013].

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

Tuomioistuinharjoittelusuunnitelma. 2012. Päijät-Hämeen käräjäoikeus. [viitattu 15.10.2013].

Tuomioistuinharjoittelun kehittämistyöryhmän mietintö. 2005. Suomen lakimiesliitto. Saatavissa: <http://www.lakimiesliitto.fi/site/assets/files/1440/tuomistharjkehit.pdf> [viitattu 15.10.2013].

Valtion virkamieslaki 19.8.1994/750. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940750#L3> [viitattu 25.9.2013].

Valtioneuvoston asetus tuomioistuinharjoittelusta 1043/2011. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20111043> [viitattu 25.9.2013].

6 kuukauden tuomioistuinharjoittelusuunnitelma. 2013. Päijät-Hämeen käräjäoikeus. [viitattu 15.10.2013].

1. Kuinka tärkeä henkilöstövoimavara notaarit ovat Päijät-Hämeen käräjäoikeudelle ja tuomareille?
2. Pitäisikö tuomioistuinharjoittelun kuulua lakimiesten koulutukseen? Onnistuisiko se?
3. Minkälaiset tiedot/ taidot harjoittelijoilla on tullessaan?
4. Joutuuko käräjänotaarin tekemiä juttuja korjailemaan/täydentämään paljon? Näkyykö työn laadussa käräjänotaarin työ?
5. Onko mielestänne tuomioistuinharjoittelu välttämätön edellytys tuomarin uralle?
6. Ovatko notaarit auskultoinnin jälkeen mielestänne kypsiä varatuomarin arvonimeen? Entä puolen vuoden jälkeen?
7. Kuinka hyödyllisenä näette auskultoinnin?
8. Mitä hyvää ja/tai kehitettävää on?
9. Pitäisikö notaarien toimivaltaa sääteleviä aikarajoja muuttaa?
10. Onko "tyhjäkäyntiä" harjoittelun alussa?
11. Onko hovioikeus palauttanut yhtään juttua katsoen, ettei ko:n kokoonpano ole ollut tuomiovoipa?
12. Voiko ylempi tuomioistuin enää katsoa, onko käräjäoikeus ollut tuomiovoipa?
13. Kuinka hyvin tuomioistuinharjoittelusuunnitelmaa noudatetaan Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa?
14. Kuinka suuri osa käräjänotaarin toimivallasta määräytyy lain mukaan ja kuinka suuri osa perustuu laamannin määräykseen?
15. Mitä mieltä olette harjoittelun laajentamisesta hovi- ja hallinto-oikeuksiin? Ehtiikö notaarit syventyä 6 kk:ssa ratkaisujen syntymiseen ja kehittämään juridisia taitojaan?
16. Kuormittuuko tuomareiden työ liikaa? Onko omien töiden lisäksi hankala paneutua käräjänotaareiden ohjaamiseen?
17. Onko hyvä tulla suoraan koulusta?

1. Miksi pyritte tuomioistuinharjoitteluun?
2. Onko varatuomarin arvonimi tavoitteenne? (jos ei, niin mikä?)
3. Missä aiotte suorittaa tuomioistuinharjoittelun? KO:ssa/ HO:ssa/ HAO:ssa?
4. Minkälainen kuva teillä oli oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta, tuomioistuimen käytännöstä ja toimintaperiaatteista aloittaessanne auskultoinnin?
5. Olitteko opiskeluaikana paljon tekemisissä tuomioistuinlaitoksien kanssa?
6. Minkälaista kokemusta teillä oli oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta ennen tuomioistuinharjoittelua?
7. Pitäisikö tuomioistuinlaitoksien ja opiskelun yhteistoimintaa lisätä?
8. Tunnetteko saavanne riittävästi opastusta tutortuomarilta ja onko ollut mahdollisuuksia osallistua sisäisiin koulutuksiin?
9. Mitä mieltä olette tuomioistuinharjoittelun hyödyllisyydestä?
10. Pitäisikö tuomioistuinharjoittelua kehittää? Miten?
11. Olisitteko yhtä "päteviä" ilman tuomioistuinharjoittelua?
12. Mitä etuja tuomioistuinharjoittelu antaa työelämään?
13. Suosittelettaanko tuomioistuinharjoittelua kaikille ylemmän oikeustieteiden korkeakoulututkinnon suorittaneille?
14. Mihin suuntaatte auskultoinnin jälkeen?
15. Arvostetaanko tuomarin arvoa?
16. Ovatko aikarajat, jolloin saa tehdä eri tehtäviä, harjoittelussa hyviä?

1. Minkälaiset tiedot/ taidot harjoittelijoilla on tullessaan?
2. Ehditäänkö käräjäoikeudessa ohjaamaan ja perehdyttämään käräjänotaareita tarpeeksi vai ovatko oman onnensa nojalla?
3. Onko nähtävissä selvää eroa juuri aloittavilla ja loppuvaiheessa olevilla käräjänotaareilla?
4. Joutuuko käräjänotaarin tekemiä juttuja korjailemaan/täydentämään paljon? Näkyykö työn laadussa käräjänotaarin työ?
5. Ovatko notaarit auskultoinnin jälkeen mielestänne kypsiä varatuomarin arvonimeen?
6. Kuinka hyödyllisenä näette auskultoinnin?
7. Mitä hyvää ja/tai kehitettävää on?
8. Mitä mieltä olette tuomioistuinharjoittelun laajentamisesta hovi- ja hallinto-oikeuteen?

